

Czy antybiotyki wkrótce przestaną być skuteczne?

W pierwszej połowie 2023 r. Komisja Europejska zamierza zintensyfikować działania przeciwdziałające oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe w ramach proponowanej zmiany prawa farmaceutycznego UE. W 2023 r. budżet na działania UE we współpracy z państwami członkowskimi, Norwegią, Islandią i Ukrainą w ramach Programu UE dla zdrowia wyniesie 50 mln euro. Te kroki to absolutna konieczność, ponieważ zagrożenie, że antybiotyki niebawem przestaną działać, z każdym rokiem staje się coraz bardziej realne, a jego skutki dla ludzkości ciężko sobie nawet wyobrazić.

Rosnące zagrożenie uwypukla potrzebę zwalczania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe za pomocą podejścia „Jedno zdrowie”. Parlament Europejski, zgodnie z Rezolucją z dnia 13 września 2018 r. w sprawie europejskiego planu działania "Jedno zdrowie" na rzecz zwalczania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe (2017/2254(INI)), uznaje wzajemne powiązania między zdrowiem ludzi, zdrowiem zwierząt i środowiskiem.

W ramach realizowanych działań na początku 2022 roku weszły w życie nowe unijne przepisy, które mają zapewnić skuteczność środków przeciwdrobnoustrojowych o kluczowym znaczeniu w medycynie dzięki zakazowi ich stosowania w weterynarii. W ramach unijnego programu badawczego „Horyzont 2020” przeznaczono ponad 690 mln euro na wsparcie badań naukowych i innowacji w tej dziedzinie. W pierwszych dwóch latach realizacji programu „Horyzont Europa” (to program w zakresie badań naukowych i innowacji zaplanowany na lata 2021-2027, który zastąpił „Horyzont

2020”) na 13 projektów badawczych dotyczących oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe przeznaczono 32,5 mln euro. W 2023 roku planowana jest intensyfikacja działań.

Problem na gigantyczną skalę

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) szacuje, że oporność mikroorganizmów na leki przyczynia się rocznie do 75 tys. zgonów. W Polsce liczbę takich przypadków określa się na ok. 2 200 rocznie. Liczba zgonów z powodu antybiotykooporności na świecie do roku 2050 może wzrosnąć nawet do 10 milionów rocznie.

Wobec tak niepokojących danych jeszcze większą rolę odgrywają działania podnoszące świadomość społeczną podejmowane przez Europejską Grupę Pacjentów zajmującą się opornością na środki przeciwdrobnoustrojowe (AMR Patient Group) powstałą w listopadzie 2020 roku z inicjatywy Health First Europe. Tę inicjatywę wspiera MedTech Europe, podkreślając jednocześnie znaczenie stosowania testów diagnostycznych i wyrobów medycznych w celu zmniejszenia liczby zakażeń i związanego z tym rozwoju oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe. Strategią priorytetową wobec rosnącego zagrożenia pozostaje profilaktyka, bo jedynie pełne wykorzystywanie potencjału medycyny laboratoryjnej może zoptymalizować proces diagnostyczny, a w konsekwencji ograniczyć niepotrzebne stosowanie środków przeciwdrobnoustrojowych odpowiedzialne za powstawanie antybiotykooporności. Jedynie dobrze wykorzystana i pełna informacja diagnostyczna może ograniczyć stosowanie antybiotyków w sytuacjach, które tego nie wymagają, jak infekcje wirusowe. Takie sytuacje to główne źródło nasilania się zjawiska antybiotykooporności.

Skąd się bierze antybiotykooporność?

Oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe (AMR) to zdolność mikroorganizmu (np. bakterii, wirusa lub pasożyta) do opierania się działaniu jednego lub większej liczby środków przeciwdrobnoustrojowych lub antybiotyków. Poziomy zużycia antybiotyków konsekwentnie korelują z poziomami oporności na antybiotyki, tj. im częściej stosowany jest antybiotyk, tym bardziej odporne mogą stać się bakterie. W rezultacie antybiotyki nie będą już w stanie leczyć infekcji.

Oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe jest jednym z najpoważniejszych zagrożeń dla zdrowia publicznego na całym świecie. Jak wynika z najnowszych danych, opublikowanych w październiku 2022 r. (Antimicrobial Resistance Collaborators: Global burden of bacterial antimicrobial resistance in 2019: a systematic analysis Lancet. 399, 629–55), tylko w 2019 r. odnotowano około 95,3 mln zgonów związanych z opornością bakterii na środki przeciwdrobnoustrojowe, z czego ponad 1,5 miliona stanowiły zgony związane z infekcjami dolnych dróg oddechowych. Bez skutecznych antybiotyków do zapobiegania lub leczenia infekcji niektóre rutynowe operacje chirurgiczne i chemioterapia nowotworów mogą stać się procedurami bardzo wysokiego ryzyka, a nawet stać się niemożliwe ze względu na zwiększone prawdopodobieństwo opornych infekcji. Oporne bakterie mogą zabijać i rozprzestrzeniać się na inne osoby, stwarzając ogromne zagrożenie dla pacjentów i problemy dla całego społeczeństwa. Dodatkowym elementem zwiększającym skalę AMR jest także stosowanie antybiotyków na wielką skalę w rolnictwie.

Z danych ECDC wynika, że w latach 2016–2020 w UE/EOG znacznie wzrosła liczba zakażeń i zgonów spowodowanych opornością na środki przeciwbakteryjne. W latach 2012–2021 całkowita konsumpcja środków przeciwdrobnoustrojowych u ludzi (w sektorach podstawowej opieki zdrowotnej i szpitali) spadła o 23 proc. Mimo że świadczy to o znacznym zmniejszeniu nieuzasadnionego stosowania tych leków, znacznie wzrosła również konsumpcja najpowszechniejszych antybiotyków, w szczególności w szpitalach. Na przykład w latach 2012–2021 konsumpcja karbapenemów w szpitalach wzrosła o 34 proc.

Antybiotyk – tylko wtedy, gdy jest niezbędny!

Jak pokazuje badanie przeprowadzone przez Eurobarometr, w 2021 r. antybiotyki przyjęło 23 proc. Europejczyków, co stanowi najniższy odsetek od 2009 r. Waha się on jednak od 42 proc. na Malcie do 15 proc. w Szwecji i Niemczech. Choć to pocieszające, nadal wiedza na temat antybiotyków jest na bardzo niskim poziomie. Około 8% antybiotyków w Europie przyjmowano bez recepty. Bardzo duża część Europejczyków przyjmowała antybiotyki bez uzasadnienia - w przypadku infekcji wirusowych lub w przypadku chorób takich jak zapalenie płuc lub zapalenie oskrzeli, które wymagają badania w celu potwierdzenia dokładnej przyczyny. Tylko połowa respondentów biorących udział w badaniu wiedziała, że antybiotyki są nieskuteczne wobec wirusów. Tylko 3 na 10 Europejczyków wiedziało, że niepotrzebne stosowanie antybiotyków sprawia, że nie są one skuteczne. Ludzie najczęściej przyjmują antybiotyki z powodu infekcji dróg moczowych (15%), bólu gardła (13%), zapalenia oskrzeli (12%), przeziębienia (11%), grypy (10%), gorączki (10%) lub COVID-19 (9%).

„Antybiotyki zabijają bakterie, a nie wirusy. Nadużywanie antybiotyków zwiększa oporność bakterii na leki. Dlatego też oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe jest często postrzegana jako kolejny poważny kryzys zdrowotny. Badanie, które dziś przedstawiamy pokazuje, dlaczego ryzyko to istnieje. Walkę z cichą pandemią oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe należy prowadzić za pomocą podejścia „Jedno zdrowie”, polegającego m.in. na ostrożniejszym stosowaniu antybiotyków zarówno u ludzi, jak i u zwierząt. Ma to kluczowe znaczenie dla każdego obywatela, a każdy pracownik służby zdrowia powinien brać udział w tych wspólnych staraniach” – tłumaczy Stella Kyriakides, komisarz do spraw zdrowia i bezpieczeństwa żywności.

To stanowisko podkreśla, że prócz istotnych rozwiązań systemowych dla ograniczenia zjawiska antybiotykoodporności bardzo ważna pozostaje przede wszystkim świadomość i edukacja lekarzy. Medycyna laboratoryjna umożliwia uzyskanie precyzyjnej informacji diagnostycznej, ale tylko jej właściwe wykorzystanie przez lekarzy do dalszego postępowania może zapobiec szerzeniu się antybiotykoodporności. Istotna pozostaje także postawa samych pacjentów. Niewłaściwie i niepotrzebnie stosowany antybiotyk szkodzi nie tylko temu, kto go przyjmuje. Nieprzemysłane działania w mikroskali mają bowiem wpływ na nasilanie się zjawiska w skali makro.

MedTech Polska jest stowarzyszeniem zrzeszającym działające w Polsce firmy zaangażowane w badania, rozwój, produkcję, dystrybucję i import wyrobów medycznych do diagnostyki in vitro (IVD). Reprezentuje branżę IVD wobec organów regulacyjnych, stowarzyszeń naukowych i korporacji zawodowych. Wraz z innymi podmiotami działa na rzecz stałego poprawiania standardów opieki medycznej w Polsce. Stowarzyszenie MedTech Polska dąży do tego, by lekarze mogli podejmować decyzje medyczne i kliniczne na podstawie najlepszej informacji diagnostycznej, korzystali z najlepszych możliwych narzędzi i technologii medycznych związanych z wyrobami medycznymi do diagnostyki in vitro. Na poziomie międzynarodowym MedTech Polska współpracuje z MedTech Europe, europejskim stowarzyszeniem branżowym reprezentującym przemysł technologii medycznych, od diagnozy do wyleczenia.